

32. Рапорт министерства внутренних дел через киевского губернатора о предписании назначения на вакантную должность секретаря думы от 3.01.1867. — ДАК., ф. 17, оп. 4, спр. 233, арк. 2.

33. Резников А. В. Магдебурзьке право: українські варіації на тему європейських традицій (історико-правовий нарис) / Резников А. В. — Луганск : РВВ ЛДУ ВС, 2007. — 208 с.

34. Список лиц, входящих в состав Киевской городской думы. — ДАК, ф. 17, оп. 4, спр. 233, арк. 3.

35. Тиганій К. А. Правові засади формування інституту міського самоврядування в Російській імперії в другій половині XIX ст. (на матеріалах м. Одеси) : монографія / Тиганій К. А. — О. : Юрид. літ-ра, 2011. — 368 с.

36. Указ императора на основе рапорта министерства финансов в Сенате и Государственном Совете киевскому губернатору, уездным судам, городским думам Киевской губернии об ограничении числа заведений мелочной торговли от 05.12.1866 г. — ДАК, ф. 17, оп. 4, спр. 233, арк. 4.

37. Шандура В. С. Адміністративні установи Правобережної України кінця XVIII — початку XIX ст. в російському законодавстві: джерелознавчий аналітичний огляд / Шандура В. С. — К. : Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 1998. — 75 с.

А. І. Махінько

УДК: 94 (477):355.55«1917/1920»

УКРАЇНСЬКІ ВІЙСЬКОВІ ФОРМУВАННЯ В АРМІЯХ «БІЛОГО РУХУ» (1917–1920 рр.)

У статті висвітлено історію формування українських військових підрозділів в арміях російського «Білого руху», їх бойовий шлях, особливості уніформи.

Ключові слова: «Білий рух»; доброволець; Добровольча армія; Карпаторуський полк; полк імені гетьмана Сагайдачного; полк імені Шевченка.

В статье освещается история формирования украинских военных подразделений в армиях «Белого движения», их боевой путь, особенности униформы, а также уделяется внимание украинским общественным организациям, которые выступали инициаторами создания национальных военных частей.

Ключові слова: Белое движение, доброволец, Добровольческая армия, Карпаторусский полк, полк имени гетмана Сагайдачного, полк имени Шевченка.

In article the accrual of forming of Ukrainian soldiery subdivisions is illuminated in the armies of the White movement, their battle way. Among Ukrainian public organization in the White movement it is possible to define «русифильское»

and autonomy direction. In the Volunteer army on the south of Russia Ukrainians were, both in general mass of soldiery and in separate detachments. Such was Karpatorussky regiment. His personnel consisted of habitants of Western Ukraine, that вследствие of First world war appeared on територию Russia. Detachment participated in all large fights that was conducted by the Volunteer army. In Siberia and on Far East local Ukrainians and refugees from Western Ukraine at an assistance authorities also form volunteer detachments for a fight against bolshevists. In a difference from the soldiery forming in the Volunteer army, these detachments have an expressive national difference. In addition, the ideas of autonomy of this edge were popular in the environment of Siberian and Far-Eastern Ukrainians. Ukrainians on a south divided ideology of revival of Russia in pre-revolution borders. Also in the article paid attention to the features of униформы of Ukrainian soldiery parts.

Keywords: the «White movement»; volunteer; Volunteer army; regiment of the Karpatorussky; regiment of the name of hetman Sagaydachny; regiment of the name of Shevchenko.

Період вітчизняної історії 1917–1920 рр. залишається дотепер суперечливим і дискусійним, а відтак не втрачає наукового інтересу. Проте деякі аспекти, навіть на сучасному етапі, залишаються малодослідженими. Особливо це стосується ролі так званого «зарубіжного українства», яке брало активну участь у подіях окресленого періоду. Зважаючи на тогочасні обставини це, насамперед, збройні формування, які склалися з українців, в арміях урядів та сил на теренах колишньої Російської імперії під час Громадянської війни.

Історіографія питання обмежується мемуарною літературою та окремими працями з військової тематики, хоча проблема «Білого руху» не втрачає наукової актуальності. Зокрема, в праці Я. Тинченка з історії національних збройних сил у період визвольних змагань, висвітлюється тема українських підрозділів у колчаківській армії. В дисертації В. Крупини «Білий рух в Україні (1917–1920 рр.)» основна увага приділяється відносинам українських урядів з «білим» командуванням, а сам «Білий рух» досліджується в контексті українських визвольних змагань. Про українські військові формування в «білій» армії автор не згадує. У сучасній російській історіографії з'явилася низка робіт, які, хоча й побіжно, проте висвітлюють участь українців у «Білому русі». Отже, проблема існування українських підрозділів у військових формуваннях «Білого руху», як у вітчизняній, так і в іноземній історіографії, залишається малодослідженою.

Мета статті — узагальнити матеріал з обраної проблеми, а також визначити роль українських збройних підрозділів у антибільшовиць-

ких військових формуваннях на території Росії в період Громадянської війни.

Основними військовими силами з українськими підрозділами в складі були Добровольча армія, яку очолили генерали М. В. Алексєєв, Л. Г. Корнілов, А. І. Денікін та С. Л. Марков, і Західна армія Верховного володаря адмірала О. В. Колчака. Особовий склад таких формувань становили українці, які з певних обставин опинилися за межами етнічної території: переселенці, біженці, військовополонені. Повернутися на батьківщину, з об'єктивних причин, вони не мали змоги, а більшовицької ідеології не сприйняли.

1918 р. український підрозділ сформувався в Добровольчій армії з ініціативи «Руської Народної Ради Прикарпатської Русі» в Ростові-на-Дону. Заснували Раду галицькі москвофіли, що виїхали з західноукраїнських земель під час відступу російської армії 1915 р. На території Росії Рада підтримувала інтереси галицьких біженців. Безперечно, ідеологічна складова та програмні засади москвофілів об'єктивно тяжіли до «Білого руху». Таким чином, формування загону було актом його дієвої підтримки.

Перед формуванням загону заступник голови Ради Г. С. Малець домовився з одним з керівників Добровольчої армії генералом М. В. Алексєєвим про умови перебування українського підрозділу в цьому військово-формуванні: право Ради обирати командира, підпорядкованість командуванню Добровольчої армії та чинність уставів російської імператорської армії, збереження офіцерських чинів австрійської армії. Також Раду мали підтримувати Добровольча армія та в майбутньому — російський уряд [2, с. 102]. Отже, Рада, поділяючи ідеї «Білого руху», підкреслювала свою окремність та самостійність у вирішенні внутрішніх питань.

21 січня 1918 р. на зібранні галичан-біженців було сформовано загін із 41 добровольця. Більшість із них становили студенти та гімназисти старших класів. З них тільки двоє, які до цього служили, відповідно, в російській та австрійській арміях, належали хоча б до молодшого офіцерського складу [2, с. 103]. Зважаючи на брак особового складу, щоб стати самостійною бойовою одиницею, підрозділ увійшов як рота до складу Чехословацького інженерного полку [2, с. 104]. Командиром став прапорщик Туркестанського полку Б. Яцев.

Аналізуючи, що завадило завершити комплектацію українського загону, зазначимо лише основні обставини. По-перше, це стрімкий наступ більшовицької армії, який змусив командування Добровольчої армії відвести війська. По-друге, значна частина біженців із західноукраїнських земель не хотіла воювати й залишалася з родинами, намагаючись з часом повернутися в рідний край. Також слід звернути увагу, що саме молодь першою

сприймала й підтримувала патріотичні заклики різних національних рухів, у даному разі русофільського.

Одразу після формування підрозділ вступив у бойові дії. Західні українці брали участь у Льодяному поході генерала Л. Г. Корнілова. Навесні 1918 р. після тривалих і виснажливих боїв чехи залишили лави Добровольчої армії. Це стало приводом для реорганізації української роти в окремий Карпаторуський батальйон. В подальшому він доукомплектувався особовим складом до 1000 осіб та перетворився на полк. Варто зазначити, що одночасно його перейменували в Слов'янський стрілецький полк, оскільки серед добровольців були також українці з Наддніпрянщини. Це викликало протест у його вояків, проте штаб Добровольчої армії не звернув уваги [2, с. 111–112].

На початку серпня 1919 р. полк отримав наказ передислокуватися з Таганрога до кордону з західноукраїнськими землями. В Олександрівську його лави поповнили добровольці, тож особовий склад досяг 2 тис. Одночасно уповноважених підрозділу відрядили до армії УНР, щоб перевести галичан до Слов'янського полку [2, с. 112]. Отже, Руська Народна Рада намагалася об'єднати західних українців, позиціонуючи себе як їх єдиний громадсько-політичний орган.

За наказом командування полк мав передислокуватися з Олександрівська до Єлисаветграда для подальшого просування на захід. Біля станції Мирової 18 серпня підрозділ прийняв бій з повстанською армією Н. Махна. Сили були нерівними: 1200 добровольців-галичан проти 20 тис. махновців [2, с. 112]. У результаті полк було повністю розгромлено. Його залишки відійшли до Криму, де підрозділ розформували за наказом генерала П. М. Врангеля. Проте після переговорів з уповноваженими від західноукраїнських добровольців командування Добровольчої армії ухвалило створити 2-й Карпаторуський батальйон у Зведеному стрілецькому полку. В подальшому він узяв участь у воєнних діях проти більшовиків у північній частині Кримського півострова в складі 1-го Армійського корпусу генерала О. П. Кутепова. Як склалася доля західноукраїнських добровольців після поразки Добровольчої армії, достеменно невідомо. Можемо лише припустити, що вихати вдалося небагатьом, зважаючи на обставини відступу та поразки від більшовиків.

Варто зазначити, що в мемуарній літературі згадується також Руський добровольчий загін у складі 20 офіцерів та ще 70 уродженців Західної України. Наприкінці 1919 р. він прибув до армії генерала П. М. Врангеля в Крим з Чехословаччини [2, с. 110]. Прикметно також, що його особовий склад не включили до Карпаторуського загону. Подальша доля цього українського підрозділу невідома. Окремі офіцери з західноукраїнських земель також служили в Корніловському полку [1, с. 103]. Українці були й

в особовому складі інших підрозділів Добровольчої армії. Так, 16 офіцерів — георгіївських кавалерів з Києва на чолі з полковником Кириєнком стали основою Георгіївського полку, командування яким прийняв названий полковник, і фактично сформували цей підрозділ [3]. Офіцери та юнкери 3-ї Київської школи, які не загинули під час таганрозької різанини в січні 1918 р., ввійшли до Зведеного офіцерського полку та Особливого юнкерського батальйону. В складі 1-го кінного полку існувала Полтавська сотня, а до 1-го кінного дивізіону входили офіцери Харківського уланського та Ізюмського гусарського полків [12].

Достатньо проблематично з'ясувати кількість українців, які перебували в Добровольчій армії. За наведеними статистичними даними, в офіцерському складі слов'яни (росіяни, українці, білоруси) становили 5879 осіб, а також 524 чол. відносять до інших слов'янських народів (чехи, поляки, болгары, серби та ін.) [1, с. 192]. Отже, неможливо визначити точну кількість етнічних українців та їх питому вагу в особовому складі Добровольчої армії. Безперечно, вони перебували в її лавах як рядові бійці, а також були на командних посадах. Серед останніх назвемо генералів М. Дроздовського (командир 3-ї стрілецької дивізії) та І. Барбовича (командир 5-го кінного корпусу), офіцерів М. Карпінського (начальник оперативного відділу штабу головнокомандувача), О. Кардашенка (начальник штабу 1-ї піхотної дивізії), К. Гордієнка (командир 1-го Корніловського полку), Є. Болюбаша (командир 1-го офіцерського батальйону Корніловського полку).

За ідейними переконаннями це були люди, які категорично не сприймали більшовицьких поглядів. Але українська самостійницька ідея також виявилася для них чужою. Активний перехід частини офіцерів-українців до лав Добровольчої армії був спричинений саме українізацією частин російської імператорської армії 1917 р. Як альтернативу вони обрали ідею єдності Росії в дореволюційних кордонах, висловлену в гаслі «єдиної, великої та неподільної». Національне питання так чи інакше мало місце в ідеології «Білого руху», проте його вирішення та надання автономії відкладалося до скликання Установчих зборів [9, с. 17]. При цьому варто звернути увагу на такий аспект, який безпосередньо стосувався українського питання. При командуванні Добровольчої армії було створено підготовчу комісію з національних справ, яку очолив В. Шульгін. Саме він визначав засади ідеології в національному питанні командування добровольчих сил. В. Шульгін вважав, що доцільна широка автономія околиць, але за збереження державної єдності Росії. В децентралізації він вбачав засіб вирішення «сепаратистських» тенденцій в Україні, які вважав штучними [10, с. 19–20]. Фактично, реалізуючи головну ідею «великої та неподільної Росії», командування Добровольчої армії не згадувало про національне самовиз-

начення. Тенденцію зростання національної самосвідомості «біла» пропаганда подавала як вплив більшовиків, спрямований на дезорганізацію особового складу добровольчих збройних сил. Більшовики, в свою чергу, активно використовували гасло національного самовизначення народів колишньої Російської імперії, щоб розширити свою соціальну базу.

В контексті цієї тези також зазначимо, що в історичній літературі немає відомостей про те, яку уніформу мали українські підрозділи. Можемо припустити, що ніяких особливих одностроїв не існувало. Переважно це була російська військова форма з шевронами тих дивізій, в особовому складі яких перебували і українці: корніловської, дроздовської, марковської. Згодом через брак обмундирування використовувалася англійська, німецька, американська уніформа.

В цей період також утворились українські організації та військові формування в Сибіру та на Далекому Сході. Ці регіони Російської імперії достатньо давно стали місцем компактного проживання українців за межами етнічної території. Політичні зміни внаслідок подій кінця лютого — початку березня 1917 р. зумовили активність національного руху місцевої української громади. Вже в червні 1917 р. відбувся з'їзд українських громадських організацій Далекого Сходу, підсумком роботи якого стали ухвали про створення Крайової Ради, а також вимоги широкої автономії краю та формування військових підрозділів. Схожими були рішення Всеукраїнського Сибірського з'їзду в Омську [4, с. 80].

Надалі політична ситуація в регіоні змінилася: було утверджено радянську владу. Також на настрої місцевих українців вплинули події в Україні. Проте, зважаючи на відносно стабільну ситуацію в краї, можна стверджувати, що лідери української громади не мали намірів ускладнювати стосунки з більшовиками, хоча й не поділяли поглядів останніх. Проблема була в тому, що на суттєву допомогу з України сподіватися було марно, а власних сил на протистояння з більшовицькими радами не вистачало.

З падінням радянської влади влітку 1918 р. вже Тимчасовий Сибірський уряд, як орган верховної влади регіону, указом від 31 липня дозволив створити національні військові частини, оскільки був заінтересований у підтримці проти більшовицьких сил. На виконання цього указу прапорщик Заїка в Омську розпочав формувати добровольчий «Український імені гетьмана П. Сагайдачного курінь», проте до жовтня в підрозділі було тільки 89 осіб. Згодом його склад поповнили 160 вояків добровольчого загону, сформованого в Самарі з військовополонених західноукраїнців. Звернемо увагу на той факт, що генерали О. П. Матковський та В. В. Бржезовський, які були в складі командування, намагалися розформувати укра-

їнський підрозділ, але втручання командувача силами союзників генерала М. Жанена припинило ліквідацію куреня. «Курінь Сагайдачного» відрядили на фронт, де він на початку травня 1919 р. придушував повстання Челябінського полку та брав участь у боях за Бугульму [4, с. 81].

В серпні 1918 р. у Єкатеринбурзі було проведено мобілізацію місцевої української молоді до «Куреня імені Т. Шевченка», згодом до підрозділу вступили українці-біженці та колишні військові. Курінь у складі 4 сотень ввели до складу 11-ї, а потім 12-ї Уральських стрілецьких дивізій [11, с. 104]. Наприкінці квітня 1919 р. його відрядили до Самари для участі в бойових діях, але 2 травня біля станції Сарай-Гир підрозділ у повному складі перейшов на бік більшовиків. У Червоній армії курінь перейменували в полк імені Леніна, і він брав участь у бойових діях проти уральських козаків [7].

Через перехід «Куреня імені Т. Шевченка» на бік більшовиків командування Західної армії почало вважати українські частини ненадійними, хоча стрілецький полк імені гетьмана П. Сагайдачного й далі воював у армії О. В. Колчака.

Одночасно в Чехословацькому корпусі, передислокованому з Південно-Західного фронту до Сибіру, існував український підрозділ, сформований в Омську 1918 р., особовий склад якого був представлений колишніми військовополоненими австро-угорської армії уродженцями Західної України. В березні 1919 р. вояки цього підрозділу попросили, щоб їх вивели з підпорядкування чехословацького командування та включили до російського корпусу [4, с. 81]. В серпні цього ж року його передали до складу Сибірського козацького війська. В жовтні 1919 р. у складі Карпаторуського стрілецького полку налічувалося 9 рот по 200 чол. у кожній. У бойові дії полк вступив наприкінці жовтня, проте після бою майже в повному складі перейшов на бік більшовиків. Уже в складі Червоної армії був передислокований на польський фронт, але не був введений до Червоної Української Галицької армії. Після боїв восени 1920 р. залишки його особового складу влилися до Галицького стрілецького полку [11, с. 105–106].

Подальша доля українських військових формувань (полків імені Т. Шевченка й імені гетьмана П. Сагайдачного, Карпаторуського полку) внаслідок об'єктивних обставин того часу залишалася невідомою. Не збереглося джерел, які б містили достовірні дані про те, за яких обставин завершився бойовий шлях цих підрозділів.

Звернемо увагу на уніформу цих українських підрозділів, виразною рисою якої була національна належність. Українською відзнакою куреня імені Т. Шевченка (Рис. 1) були жовті погони з синім кантом, на які нашивалися знаки військового звання. Офіцери мали сірі смушкові шапки з синім (або жовтим) шликком та золотою китицею на ньому. Кокарда була загально-

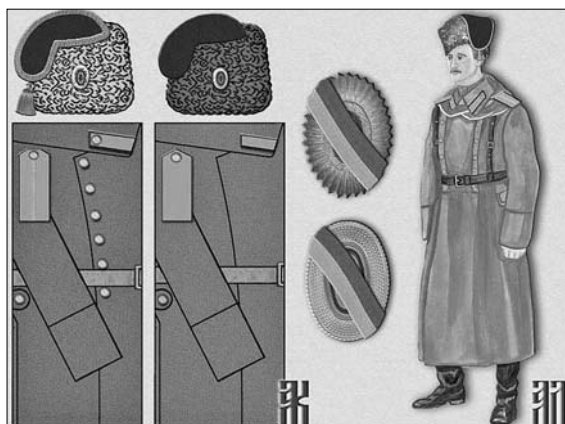

Рис. 1 Уніформа Куреня (полку)
імені Т. Шевченка (художник А. Лебедева)

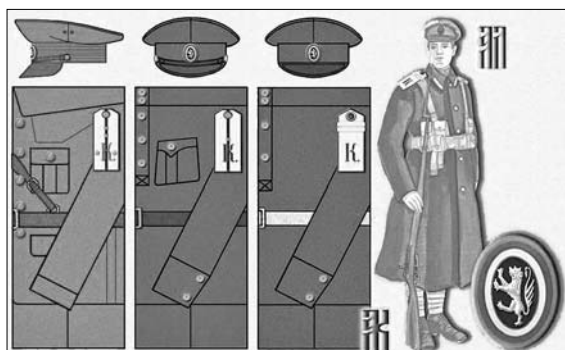

Рис. 2 Уніформа Карпаторуського
стрілецького полку (художник А. Лебедева)

Бійці Карпаторуського полку (Рис. 2) носили російську та англійську форму. Відзнакою військового звання були помаранчеві погони з чорною випушкою та чорною літерою «К» на них [11, с. 106]. На кокарді було зображено жовтого лева на синьому полі, обрамленого біло-синьо-червоною стрічкою [5]. Збереглися відомості про полковий прапор. На одній його стороні було зображено ікону Почаївської Богоматері, на іншій — лева, що підіймається на гору [8, с. 195]. До сучасності прапор не зберігся й доля його невідома.

Також з приходом до влади О. В. Колчака в Сибірсько-Далекосхідному регіоні було прийнято рішення про організацію «Вільного козацтва», вступати до якого заохочували місцеве українське населення. Отаманом

російського зразка [7]. Проте деякі дослідники вважають, що військові намагалися підкреслити національність, закріплюючи на кокарді жовто-синю стрічку, як це робили російські частини з біло-синьо-червоною стрічкою [6]. Військові звання також мали національну рису: рядові називалися козаками, а вище були урядники, бунчужні, сотники та курінний отаман [7]. Опису військової форми полку імені гетьмана П. Сагайдачного не збереглося. Є лише єдина згадка, що його вояки були вдягнені в червоні штани [6]. Загалом, можна припустити, що військова форма цієї частини могла бути зразка російської імператорської армії.

було призначено генерал-майора Л. Веригу, який планував сформувати в Приморській та Амурській обл. 5 батальйонів (3–4 тис. чол.), 4 сотні та 2 артилерійські батареї. Передбачалося виділити українські війська у окремі частини під загальним командуванням, які при виникненні Далекосхідного українського уряду мали увійти в його підпорядкування [4, с. 82].

На початку травня 1919 р. почалося формування 1-го Ново-Запорізького добровольчого пластунського батальйону, командиром якого було призначено капітана Нікитенка. Наприкінці травня в складі підрозділу було 15 офіцерів та 99 нижчих чинів. 28 травня наказом командування батальйон розформували. Рядовий склад, що підлягав призову, перевели до Уссурійської бригади генерала І. Калмикова [4, с. 82–83]. Причиною стало небажання уряду О. В. Колчака сприяти національним рухам у краї, а безпосередньою підставою став перехід полку імені Т. Шевченка на бік більшовиків. Зважаючи на важке становище Сибірської армії на фронті, її командування не хотіло ризикувати погіршенням стратегічної ситуації.

Отже, українські військові формування брали безпосередню участь у подіях 1917–1920 рр., як в арміях Української держави, так і в арміях «Білого руху». Ступінь участі в останніх залежала від ідеологічної програми, яку висували громадські організації, що їх підтримували українці. В «Білому русі» серед українства можна чітко простежити дві течії: русофільську та автономістську. Русофільські погляди підтримували переважно вихідці з західноукраїнських земель, де такі погляди були достатньо популярними, насамперед серед мешканців Закарпаття. Також русофільство було близьким для частини населення Наддніпрянської України. Автономістські погляди проявилися в середовищі української діаспори Сибіру та Далекого Сходу. Це виявилось у формуванні українських частин, які мали національні ознаки. Проте складна політична ситуація не дала можливості реалізувати ідею автономії та національної армії на північному сході колишньої Російської імперії.

1. Абинякин Р. М. Офицерский корпус Добровольческой армии: социальный состав, мировоззрение. 1917–1920 гг. / Абинякин Р. М. — Орел : Изд. А. Воробьев, 2005. — 204 с.

2. Ваврик В. Карпатороссы в Корниловском походе и Добровольческой армии / В. Ваврик // Вестник Юго-Западной Руси. — 2008. — № 1. — С. 102–115.

3. Деникин А. И. Очерки русской смуты: в 5 т. : [Электронный ресурс] / Деникин А. И. — Т. 2. — Режим доступа : [102http://militera.lib.ru/memo/russian/denikin_ai2/index.html](http://militera.lib.ru/memo/russian/denikin_ai2/index.html)

4. Ефименко А. Сибирская Украина: несостоявшийся альянс. Дальневосточные «самостийники» и колчаковская контрразведка / А. Ефименко // Родина: Российский исторический иллюстрированный журнал. — 2006. — № 7. — С. 79–83.

5. 1-й Карпаторусский стрелковый полк : [Электронный ресурс] — Режим доступа : www.kolchakiya.ru/uniformology/Ukrain_units_2.htm

6. Курень (полк) имени Тараса Шевченко и 1-й стрелковый имени гетмана Сагайдачного полк : [Электронный ресурс]. — Режим доступа : www.kolchakiya.ru/uniformology/Ukrain_units.htm

7. Лебединский Д. Е. Курень Шевченко — полк Ленина : [Электронный ресурс] / Лебединский Д. Е. — Режим доступа : http://scepsis.net/library/id_1673.html

8. Пастырское служение // Белая гвардия. Альманах. — 2008. — № 10. — С. 102.

9. Романишина В. Н. Социальный состав и идеология Белого движения в годы гражданской войны в России 1917–1920 гг.: автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02 «Отечественная история» / Романишина В. Н. — М., 2001. — 20 с.

10. Пученков А. С. Национальный вопрос в идеологии и политике южнорусского Белого движения в годы Гражданской войны 1917–1920 гг.: автореф. дисс. ... канд. ист. наук: 07.00.02 «Отечественная история» / Пученков А. С. — СПб., 2005. — 25 с.

11. Тинченко Я. Армии Украины 1917–1920 гг. / Тинченко Я. — М. : Восточный горизонт, 2002.

12. Трошак Е. Уроженцы Украины в белом движении на раннем этапе Гражданской войны (октябрь 1917 — Первый Ледовый поход) : [Электронный ресурс] / Трошак Е. — Режим доступа : <http://belrussia.ru/page-id-154.html>

С. В. Машкевич

УДК 629.341:94(47).083:94(477)

РАННЯ ІСТОРІЯ БЕЗРЕЙКОВОГО ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ В КИЄВІ

У статті висвітлюється історія виникнення і ранні етапи експлуатації безрейкового міського громадського транспорту — троллейбуса й автобуса — в Києві.

Ключові слова: Київ; транспорт; троллейбус; автобус.

В статтє рассказывается о появлении и ранних этапах эксплуатации безрельсового городского общественного транспорта — троллейбуса и автобуса — в Киеве. Показано, что изначально отсутствовала четкая концепция роли этих видов транспорта в общей системе, и их эволюция на первых порах была весьма спонтанной.

Ключевые слова: Киев; транспорт; троллейбус; автобус.

The article describes the creation and early stages of operation of trackless public transport — trolleybus and bus — in Kyiv.

The first successful but short-lived attempt to use omnibuses (horse-drawn carriages) as a means of public transport in this city dates back to 1879. It was not before 1913 that the city implemented bus service, whose main purpose, notably, was to create competition for the privately-run tram enterprise. That pro-